

Výsledky zimního mapování šelem v Beskydech a v Kysucích v roce 2024

Results of the winter monitoring of large carnivores in the PLA Beskydy and Kysuce in 2024

Keywords: biodiversity, conservation, Eurasian Lynx, Grey Wolf, population distribution

Klíčová slova: biodiverzita, ochrana přírody, rozšíření populací, rys ostrovid, vlk obecný

ABSTRACT

The article presents the findings of the 40th year of mapping of large carnivores carried out in the Beskydy Protected Landscape Area and the adjacent ridges of Kysucká vrchovina in Slovakia, from February 16 to 17 2024. Almost 100 volunteers from different regions of the Czech Republic, Slovakia and Poland participated in the survey, who went through predetermined transects to document the presence of large carnivores. Despite the challenging weather conditions, the mapping revealed a significant presence of wolves, showing their activity on 70% of the transects. Lynx was also detected, albeit in lower numbers, with a notable direct sighting of a male. Surprisingly one individual of Golden Jackal was camera trapped. The study highlighted the presence of other endangered species and provided critical data on the distribution and habitat use of large carnivores in the region. The results highlight the importance of continued international monitoring and concerted efforts to conserve these species and their habitats, particularly given the ongoing challenges posed by habitat management and population dynamics. Overall, these findings contribute to a better understanding of large carnivores in Central Europe and support effective conservation strategies to maintain biodiversity.

ABSTRAKT

Článek představuje výsledky 40. ročníku mapování velkých šelem, které proběhlo v Chráněné krajinné oblasti Beskydy a přilehlých hřebenech Kysucké vrchoviny na Slovensku ve dnech 16.–17. února 2024. Do průzkumu se zapojilo téměř 100 dobrovolníků z různých oblastí České republiky, Slovenska a Polska, kteří procházeli předem stanovené transekty a dokumentovali přítomnost velkých šelem. Navzdory náročným povětrnostním podmínkám mapování odhalilo výraznou přítomnost vlků, jejichž aktivita byla zaznamenána na 70 % transektů. Rys byl detekován také, i když v menším počtu, přičemž byl pozorován přímo jeden samec. Překvapivě byl fotopastí zachycen také jeden jedinec šakala obecného. Studie zdůraznila přítomnost dalších ohrožených druhů a poskytla klíčová data o rozšíření a využívání habitatů velkých šelem v této oblasti. Výsledky zdůrazňují důležitost pokračujícího mezinárodního monitoringu a společného úsilí o ochranu těchto druhů a jejich stanovišť, zejména s ohledem na probíhající výzvy spojené s hospodařením v krajině a dynamikou populací. Celkově tyto poznatky přispívají k lepšímu porozumění velkým šelmám ve střední Evropě a podporují efektivní strategie ochrany pro udržení biodiverzity.

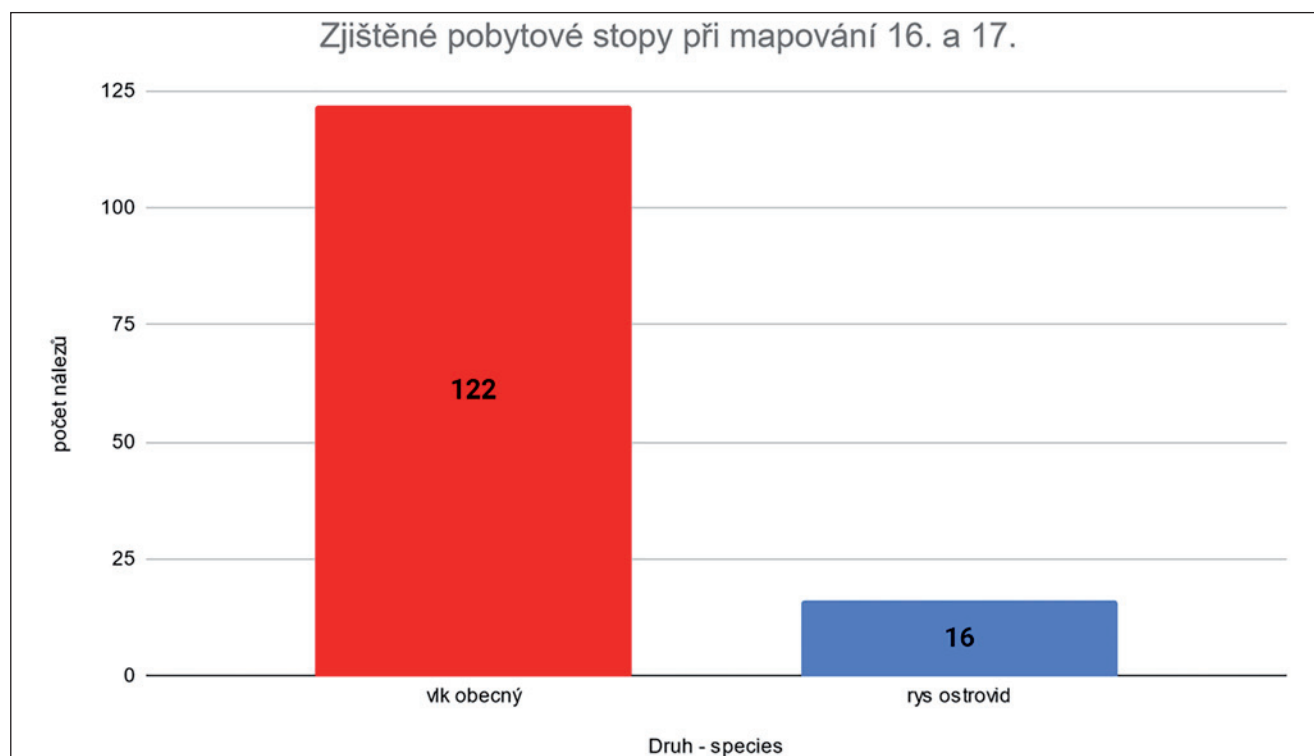
V únoru 2024 proběhl v CHKO Beskydy (a v přilehlých hřebenech CHKO Kysuce) již 40. ročník mapování velkých šelem. Hlavní úsilí a zapojení mapovatelů proběhlo během 2 dnů a to 16.–17. 2. 2024, kdy byly zkušenými stopaři doplněnými o nové zájemce procházeny předem připravené trasy. Do pochůzek se zapojilo téměř 100 dobrovolníků

nejen z Moravy a Slezska, ale i ze Slovenska, z Čech a z Polska. Kromě hlavních dvou dnů určených na procházení transektů byly zkontrolovány také fotopasti s cílem odhalit všechny lokality s pozitivním záchytem velkých šelem v rozmezí od 10. do 23. února. Zjištěné výsledky nám pomohly odhalit rozšíření velkých šelem v Moravskoslezských Beskydech a v Javorníkách.

Zájmové území má rozlohu necelých 2900 km². Při mapování tras se podařilo na české straně během dvou dnů zmapovat 57 mapovacích transektů v celkové délce přes 500 kilometrů. Na Slovensku bylo odsledováno 29 transektů v celkové délce 237 km. I přes poměrně nepříznivé podmínky počasí, kdy zejména v sobotu padal na mapovatele vytrvalý déšť, se podařilo nalézt široké spektrum pobytových stop velkých šelem a nejen jich. Nálezům velkých šelem dominoval vlk obecný, ten byl zjištěn na 70 % tras, kde bylo získáno 122 pobytových stop. Na 12 trasách byl prokázán výskyt rysa ostrovida (16 pobytových stop). V jednom případě byl dokonce rys zaznamenán formou přímého pozorování, kdy mapovatel slyšel volajícího samce jen na pár desítek metrů od něj. Kromě údajů o výskytu velkých šelem se dobrovolníkům podařilo zaznamenat výskyt také dalších ohrožených a chráněných druhů živočichů. Z těch nejzajímavějších stojí za zmínku zejména: orel skalní, pušтік bělavý, kulíšek nejmenší, strakapoud bělohřbetý, datlík tříprstý, jeřábek lesní, orel mořský, sokol stěhovavý či tetřev hlušec.

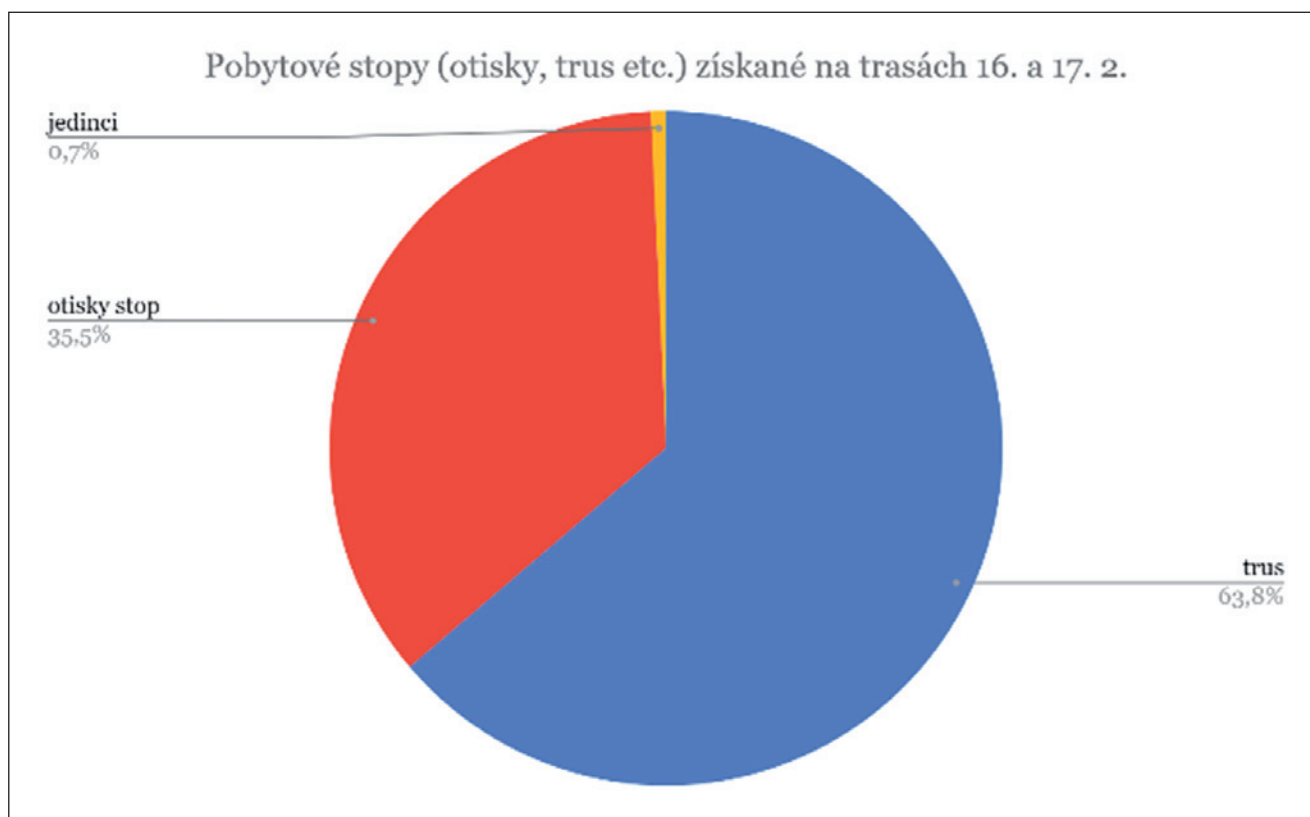
Během sčítání šelem nebyl výskyt medvědů na moravské ani slovenské straně hor potvrzen. Jejich výskyt je zpravidla evidován až od jarních měsíců, kdy končí období zimního spánku. Stejně tomu bylo i letos. Po skončení únorového mapování šelem byli v jarních měsících zjištěni medvědi zejména na slovenské straně Javorníků, z nichž 2 jedinci nepravidelně zavítají také do moravské části Javorníků v CHKO Beskydy. Jeden medvěd pak migroval ze Slovenska až ke Zlínu a následně se usadil v oblasti slovenských Javorníků. Na českém území má tak medvěd hnědý i nadále pouze přechodný a krátkodobý výskyt.

Pro získání přehledu o celkové početnosti, využívání jádrových a okrajových ploch velkými šelmami v moravsko – slovenském pomezí jsou celoročně instalovány desítky fotopastí v rámci zájmového území. Takto lze také zjistit přítomnost nových jedinců v území nebo dokonce nových druhů v dané oblasti – viz níže. Obecně lze říci, že data velkých šelem získaná záchytem na fotopastech přináší detailnější pohled do života jednotlivců i do jejich interakcí s jinými jedinci či druhy. K fotomonitoringu byla přidána i ověřená hlášení od veřejnosti (celkem 3 údaje) z náhodných setkání doložených fotografiemi (např. obrázek č. 6). Fotograficky získané údaje v rámci zimního sčítání tvoří

Obr. 1: Zastoupení velkých šelem při mapování transektů

Fig. 1: The findings of large carnivore's traces on monitored transects, Grey Wolf (red) and Eurasian Lynx (blue).

Obr. 2: Počty druhů získaných pobytových stop velkých šelem.

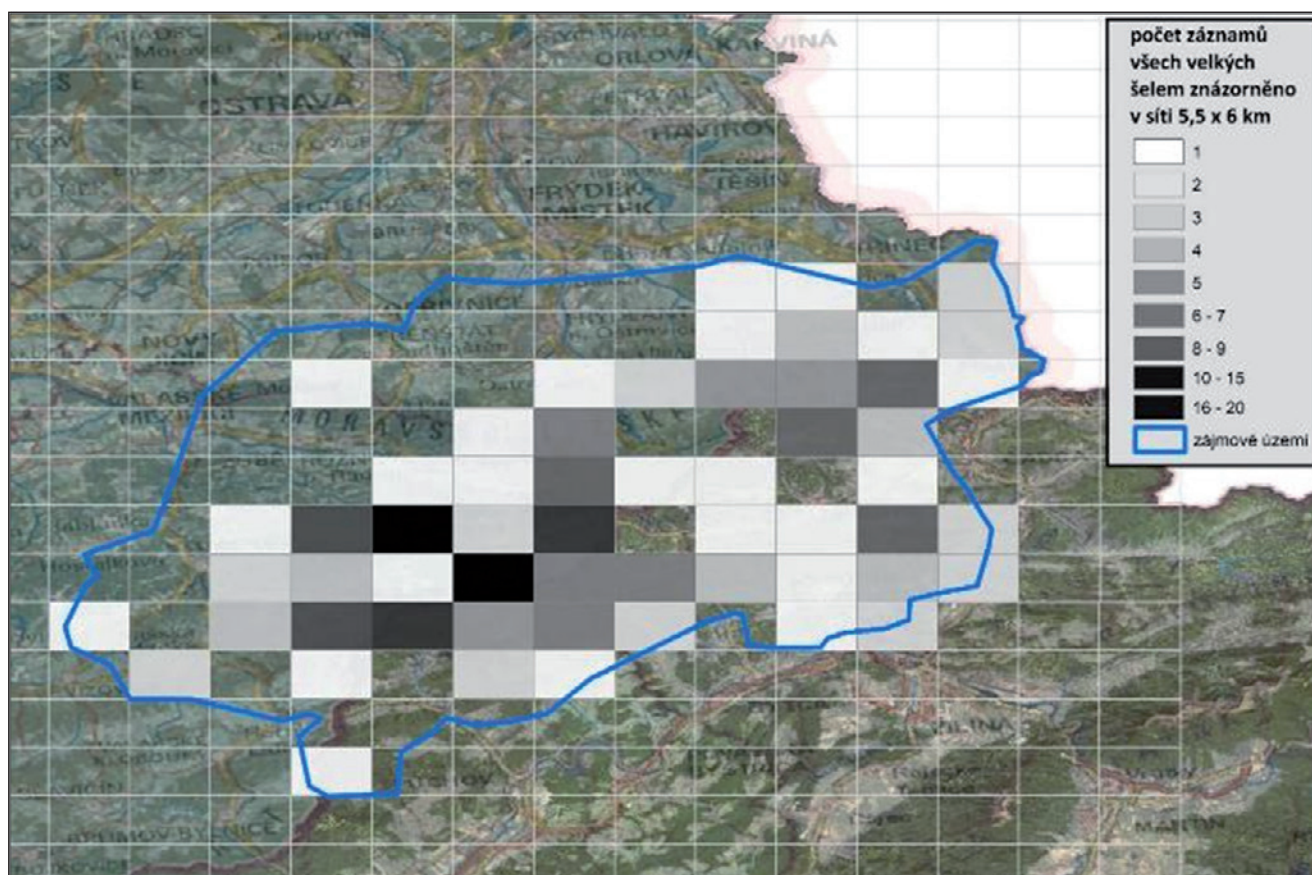
Fig. 2: Amount of found large carnivores footprints (red), droppings (blue) and individuals (yellow) on transects in 16th and 17th February 2024.

celkem 59 záznamů, v nichž opět dominuje vlk obecný (70 %) následovaný rysem ostrovidem (29 %). Velmi zajímavý je doložený záznam šakala obecného (1 % nálezů) ve Vizovických vrších, který byl zachycen fotopastí hnutí DUHA a naleznete jej na obrázku č. 1.

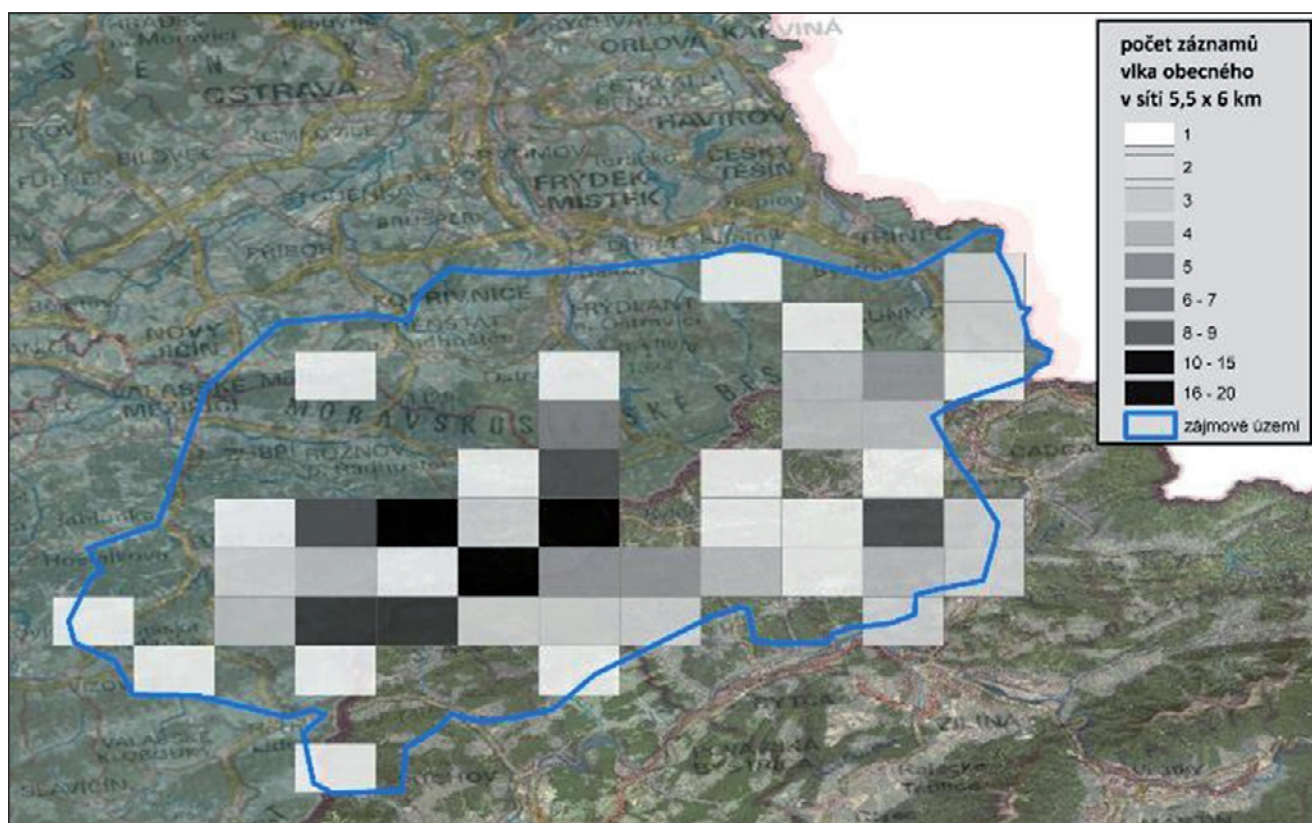
Na záběrech z fotopastí se během několika málo dnů probíhajícího zimního sčítání velkých šelem podařilo v zájmovém území zachytit 7 různých jedinců rysa ostrovida. Identita rysů je rozeznána podle specifického skvrnění jejich kůže (viz obrázek č. 2). Celkově se „známých“ rysů v zájmovém území pohybuje okolo 10 dospělých jedinců. Údaje z fotopastí přinášejí navíc řadu doplňkových informací významných pro ochranu přírody, jako jsou funkčnost migračních koridorů, přítomnost invazních druhů šelem, nebo odhalení nebezpečných nálezů jako je prašivina (viz obrázek č. 3).

Souhrn všech získaných údajů o výskytu velkých šelem při letošním zimním sčítání činí **194 průkazných nálezů velkých šelem**. Podstatnou část z nich tvoří rekordní počet nalezených vzorků pro genetické a potravní analýzy (celkem 89). Jednotlivé záznamy o výskytu velkých šelem získané ze zimního sčítání v zájmovém území jsou zpracovány formou vyobrazení v tzv. síťových čtvercích pro mapování středoevropské flóry a fauny. Mapovací síť má velikost jednotlivých čtverců 5,5 × 6 kilometrů, a jde proto o vhodné měřítko pro interpretaci míry využívání území velkými šelmami s ohledem na jejich obrovské velikosti teritorií. V mapě č. 1 jsou zobrazeny hustoty nálezů všech zjištěných údajů o velkých šelmách při letošním zimním mapování. Překvapivé bylo velmi malé množství nalezených stop v oblasti Veřovických vrchů.

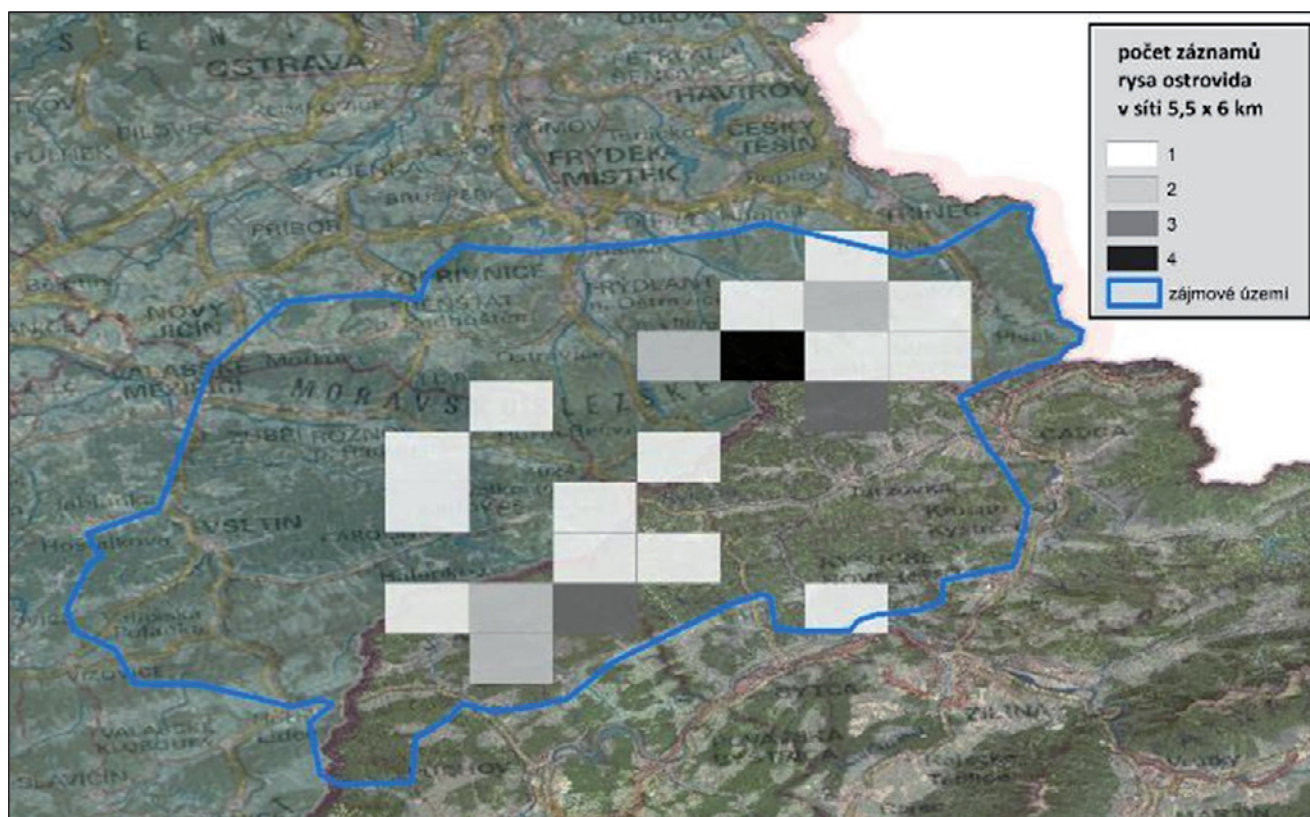
Četnost záznamů v jednotlivých dílčích plochách (čtvercích) nám ukazuje výskyt vlka a rysa po čas zimního období. V mapách č. 2 a 3. je patrné, že největší koncentrace rysů i vlků je soustředěna podél československého pohraničí. Zajímavé je odlišné rozmístění koncentrací výskytů mezi oběma zjištěnými druhy velkých šelem. Rys byl nejčastěji zjištěn v centrální oblasti Moravskoslezských Beskyd a na slovenské straně Javorníků, zatímco vlk byl nejhojněji prokázán na české straně Javorníků a ve východních partiích Moravskoslezských Beskyd. Početnost i distribuce rysa je v celém zájmovém území dlouhodobě velmi nízká.

Obr. 3: Přehled čtverců s největším a nejmenším počtem nálezů všech zjištěných velkých druhů šelem při letošním zimním mapování
Fig. 3: Overview of the squares with the largest and smallest number of finds of all detected large carnivore species during this year's winter mapping.

Obr. 4: Přehled čtverců s největším a nejmenším počtem nálezů vlka obecného.
Fig. 4: Overview of squares with the highest and lowest number of Grey Wolf findings.

Obr. 5: přehled čtverců s největším a nejmenším hustotou nálezů rysa ostrovida

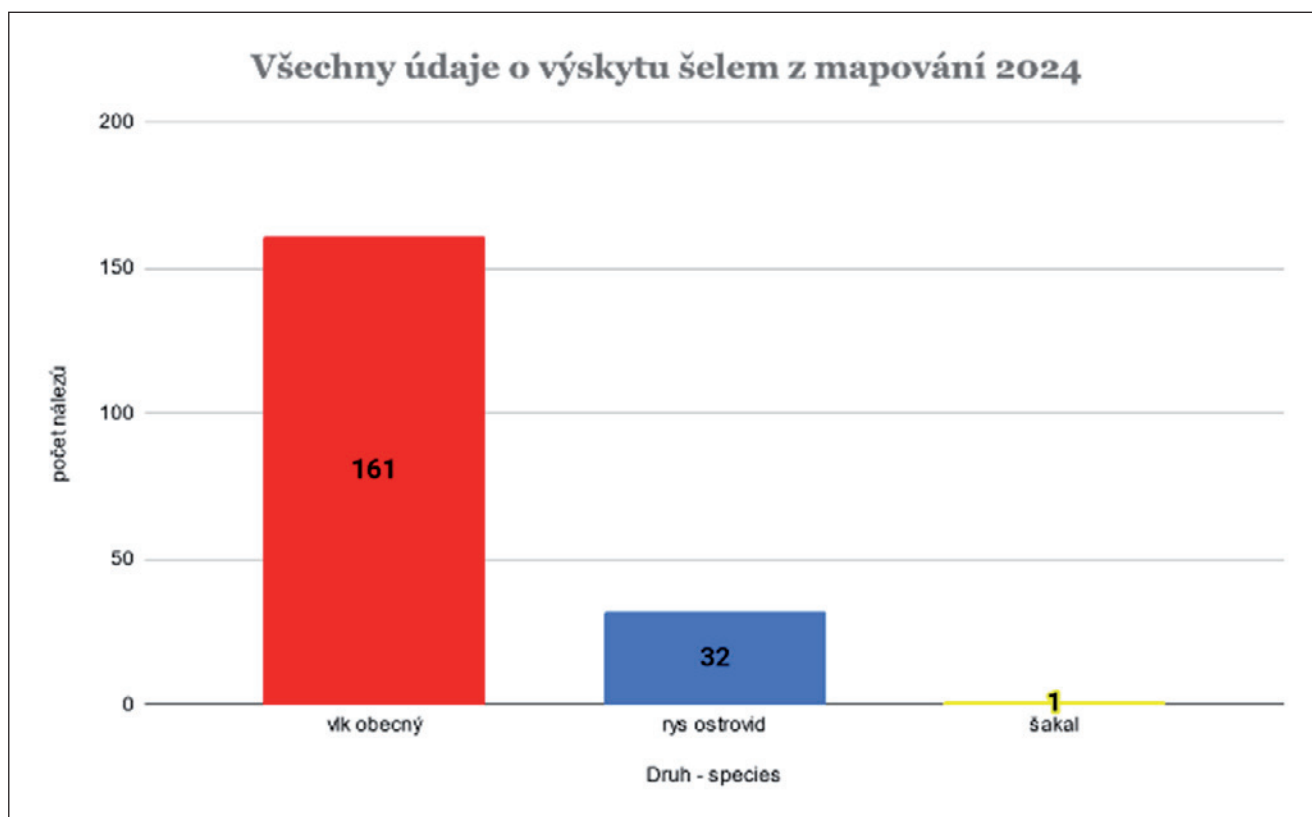
Fig. 5: Overview of the squares with the highest and lowest density of Lynx finds

V kontextu ochrany vlka na bilaterální úrovni je potřebné připomenout, že některé vlčí smečky či jedinci v rámci časoprostorové aktivity využívají habitaty s přeshraničním přesahem mezi Slovenskem a Českou republikou. Z tohoto důvodu je důležité přihlížet nanejvýše obezřetně na stále otevřenou otázku možného managementu populace vlka na Slovensku. Plošný a dlouhodobý odlov, byť stanovený kvótami, by negativně zasáhl do struktury populace vlka i výše škod, které působí a to jak v SR tak i v ČR, což dokládají vědecké práce. Navíc by lov vlka mohl negativně ovlivnit tzv. příznivý stav jeho populace v Evropsky významné lokalitě Beskydy, která byla pro velké šelmy před dvaceti roky vyhlášena.

ZÁVĚR

Při jubilejním 40. mapování velkých šelem bylo zjištěno rekordní množství údajů o výskytu vlka obecného. Navíc bylo nalezeno několik desítek kusů genetických vzorků vlka i rysa. Avšak stejně jako v posledních letech tak i letos bylo u rysa získáno výrazně méně pobytových stop než u vlka. Letos tento nepoměr do značné míry umocňovaly i nevhodné sněhové podmínky. Distribuce rysa je v současnosti v daném území oproti vlkovi asi poloviční. Za hlavní přínos považujeme nasbírání komplexních údajů o výskytu velkých šelem z velkého území v jeden čas (v řádu několik dní). Tím byly odhaleny nejvíce využívané oblasti velkými šelmami v zimním období v Beskydech i Kysucích. Podle našich dosavadních poznatků jsou nejpreferovanější zimní oblasti zároveň také jádrovými plochami pro tyto šelmy po zbývající období v roce. Dlužno dodat, že zimní mapování nelze využít pro mapování medvěda hnědého, pro kterého musí být zejména v Kysucích následně prováděn samostatný monitoring.

Všem mapovatelům vřele děkujeme za spolupráci a doufáme, že mezinárodní monitoring velkých šelem jakož i jejich společná ochrana bude pokračovat také v dalších měsících a letech. Tato akce byla součástí pilotních aktivit v projektovém území Beskydy-Kysuce v rámci projektu LECA Interreg Central Europe.

Obr. 6: počet záznamů a druhové spektrum ze všech údajů.
Fig. 6: Number of records and species spectrum from all data.

FOTOGALERIE

Obr. 7: Šakal obecný v oblasti Vizovických vrchů zachycený dne 19.2.2024, autor Hnutí DUHA Šelmy
Fig. 7: Golden Jackal in the area of the Vizovické vrchy captured on 19/02/2024, author Hnutí DUHA Šelmy.

Obr. 8: Samec rysa „Žigmund“ zachycený na československém hřebenu 18. 2. 2024, autor Vlado Trulík.
Fig. 8: Eurasian Lynx male „Žigmund“ caught on the Czecho-Slovak ridge on 18/02/2024, author Vlado Trulík.

Obr. 9: Liška obecná trpící prašivinou – oblast Krásná 12. 2. 2024, autor AOPK ČR.
Fig. 9: Red fox suffering from smut - Krásná region 12/02/2024, author AOPK ČR.

Obr. 10: Vlk zachycený fotopastí během zimního mapování v okolí hory Smrk, autor – AOPK ČR.

Fig. 10: Grey Wolf captured by a camera trap during winter monitoring in the vicinity of Mt. Smrk, author – AOPK ČR.

Obr. 11: Vlci zachycení fotopastí na východě Beskyd 17. 2. 2024, autor AOPK ČR.

Fig 11: Grey Wolves captured by camera traps in the eastern Beskydy 17/02/2024, author AOPK ČR.

Obr. 12: Video vlka zachyceného mobilem z automobilu v noci dne 17. 2. 2024 v obci Ostravice – autor neznámý, poskytla Policie ČR
Fig. 12: Video of a wolf captured by a cellular phone from a car at night on 17/02/2024 in the village of Ostravice - author unknown, provided by the Police of the Czech Republic.

Obr. 13: Rys zachycený fotopastí ve Východných Javorníkách na Slovensku, autor S-CHKO Kysuce
Fig. 13: Eurasian Lynx captured by a camera trap in Východné Javorníky in Slovakia, author PLA Kysuce.

Obr. 14: Dospělý vlk zachycený ve slovenských Javorníkách, autor S-CHKO Kysuce.

Fig. 14: Adult Grey Wolf caught in Slovakia's Javorníky, author PLA Kysuce.

VÁCLAV TOMÁŠEK¹, MICHAL BOJDA², PETER DRENGUBIAK³

¹ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11, Česká republika, e-mail: vaclav.tomasek@nature.cz

² Hnutí DUHA, Dolní náměstí 38, 779 00 Olomouc, Česká republika; miroslav.kutal@hnutiduha.cz

³ Štátna ochrana prírody SR, Správa CHKO Kysuce, U Tomali 1511, 022 01 Čadca, Slovensko